

УДК 94(477.87)(092)"1821/1890"Мейсарош

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-1554-1574](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-1554-1574)

Ферков Оксана Василівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри археології, етнології та культурології, Ужгородський національний університет, пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, тел: (0312) 61-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-8546-401X>

Кліса Крістіна Іванівна реставратор, викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва, Закарпатська академія мистецтв, вул. А. Волошина, 37, м. Ужгород, 88000, тел.: (0312)61-30-33, <https://orcid.org/000-0001-7408-7506>

Штерр Діана Іванівна кандидат історичних наук, старший викладач кафедри готельно-ресторанної та музейної справи, Мукачівський державний університет, вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, 89600, тел.: (03131) 31109, <https://orcid.org/000-0003-0423-9396>

КАРОЙ МЕЙСАРОШ (1821-1890): ШТРИХИ ДО БІОГРАФІЇ ПРИЗАБУТОЇ Й ПЕРЕОСМИСЛЕНОЇ ПОСТАТІ КРАЄЗНАВЦЯ

Анотація. Краєзнавці – це невидимі інженери нашої пам'яті. Їхній внесок у збереження історичної спадщини, культурних традицій та унікальних особливостей наших регіонів є безцінним. Ось чому так важливо пам'ятати і говорити про них, популяризувати їхні дослідження, осмислювати та переосмислювати їхню наукову спадщину.

Однією з таких постатей у закарпатській угорськомовній історіографії є Карой Мейсарош, чий науковий доробок тривалий час з тих чи інших причин був призабутий дослідниками історії краю. Не будучи професійним істориком, дослідник проявив себе у царині джерелознавства, адже все життя збирав та досліджував джерела з історії русинів-українців історичного Закарпаття. Також цей неординарний громадський діяч, юрист, журналіст та історик-аматор, відомий вченим як автор першої історії міста Унгвар (суч. Ужгород), пройшов складний шлях формування. Ще з дитячих років йому довелося важко працювати і фактично боротися за виживання, самоствердження. Становлення Кароя як письменника і журналіста проходило у роки так званої доби реформ, коли відбувалося бурхливе відродження угорської культури, мови, літератури. Глибокий слід у світогляді залишила угорська революція 1848 – 1849 рр.

Карой Мейсарош не був професійним істориком, що не є випадковим явищем для середини ХІХ ст. Потрапивши до провінційного містечка Унгвар молодий юрист у складні роки політичної реакції, не зміг прийняти рух місцевих русинських активістів на чолі з А. Добрянським. Складні життєві обставини не перешкоджали К. Мейсарошу в нагромадженні джерельного матеріалу про минуле русинів північно-східних комітатів Угорщини, Унгвара та околиць.

Історичні мотиви праць Кароя Мейсароша не стали революційним у сфері тогочасної історіографії. Не можемо стверджувати і те, що Карой особливо виділявся із середовища інших істориків. Треба розуміти, що в середині – другій половині ХІХ ст. відбувався процес становлення історичної науки, зароджувалися початки інституціоналізації, методика історичних досліджень тільки розроблялася тощо. Угорські науковці зосереджувалися на виявленні і публікації джерел, популяризації історії. Незважаючи на аматорство у царині історичних студій Карой Мейсарош створив першу систематизовану історію міста Унгвар. Це не єдина його історична праця, адже трохи раніше ним була написана «Історія руських Угорщини». Саме за думки висловлені в цій праці К. Мейсарош був звільнений з роботи. Працював вчений і над фундаментальною історією Ужанського комітату, яку йому так і не вдалося опублікувати.

Ключові слова: Карой Мейсарош, історія, краєзнавство, музеєзнавство, музейна екскурсійна діяльність, інновації в музейній справі, мистецтвознавство, реставрація станкового олійного живопису.

Ferkov Oksana Vasylivna Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Archaeology, Ethnology and Cultural Studies, Uzhhorod National University, Narodna square, 3, Uzhhorod, 88000, tel.: (0312) 61-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-8546-401X>

Klisa Kristina Ivanivna Restorer, Lecturer of the Department of Decorative and Applied Arts, Transcarpathian Academy of Arts, A. Voloshina St., 37, Uzhhorod, 88000, tel.: (0312) 61-30-33, <https://orcid.org/000-0001-7408-7506>

Shterr Diana Ivanivna Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Hotel, Restaurant and Museum Business, Mukachevo State University, Uzhgorodska St., 26, Mukachevo, 89600, tel.: (03131) 311-09, <https://orcid.org/000-0003-0423-9396>

KÁROLY MÉSZÁROSN (1821-1890): NOTES ON THE BIOGRAPHY OF A FORGOTTEN AND RETHOUGHT FIGURE OF A LOCAL HISTORIAN

Abstract. Local historians are the invisible engineers of our memory. Their contribution to preserving historical heritage, cultural traditions and unique features of our regions is invaluable. That is why it is so important to remember and talk about them, popularize their research, and understand and rethink their scientific heritage.

One such figure in the Transcarpathian Hungarian-language historiography was Károly Mészáros, whose scientific legacy, for one reason or another, remained forgotten for a long time by researchers of the history of the region. Not being a professional historian, the researcher distinguished himself in source studies, since he spent his entire life collecting and researching sources on the history of the Rusyns-Ukrainians of historical Transcarpathia. Also, this extraordinary public figure, lawyer, journalist and amateur historian, known to scientists as the author of the first history of the city of Ungvar (modern Uzhhorod), went through a difficult path of formation. Since his childhood, he had to work hard and actually fight for survival and self-assertion. Károly's development as a writer and journalist took place during the so-called Reform Era when there was a rapid revival of Hungarian culture, language, and literature. The Hungarian Revolution of 1848-1849 left a deep mark on his worldview.

Károly Mészáros was not a professional historian, which is not an accidental phenomenon for the middle of the 19th century. Finding himself in the provincial town of Ungvar during the difficult years of political reaction, he was unable to accept the movement of local Rusyn activists led by A. Dobryansky. Difficult life circumstances did not prevent Mészáros from accumulating source materials about the past of the Rusyns of the northeastern comitats of Hungary, Ungvar, and the surrounding area.

The historical motives of Károly Mészáros's works were not revolutionary in the field of historiography of that time. Nor can we claim that Károly stood out from other historians. It should be understood that in the middle and second half of the 19th century, the process of the formation of historical science was taking place, the beginnings of institutionalization were emerging, the methodology of historical research was just being developed, etc. Hungarian scholars focused on identifying and publishing sources and popularizing history. Despite his amateurishness in the field of historical studies, Károly Mészáros created the first systematic history of the city of Ungvar. However, this is not his only historical work, since a little earlier he wrote "The History of Rusins of Hungary". It was for the opinions expressed in this work that Mészáros was dismissed from his job.

The scientist also worked on the fundamental history of the Ung Comitatus, which he never managed to publish.

Keywords: Károly Mészáros, history, local history, museology, museum excursion activities, innovations in museum work, art history, restoration of easel oil paintings.

Постановка проблеми. Закарпаття багате на неординарних особистостей, які впродовж століть збагатили історико-культурну спадщину краю. Десятки імен можемо назвати зі сфери історичних студій. Гідне місце в плеяді дослідників історії Закарпаття та міста Ужгорода посідає Карой Мейсарош. Він хоч і не був уродженцем краю, втім відчував своїм обов'язком дослідити історію місцевого населення та головного міста. Дослідники його спадщини, захоплюючись журналістським талантом, дослідницькою вдачею і громадянською позицією, випускають з поля зору риси К. Мейсароша як пересічного мешканця провінційного містечка Австро-Угорської монархії. Але ж для дослідника має бути цікаво яким був об'єкт дослідження за життя: що його захоплювало, що він любив, до чого мав неприязнь, який носив одяг і яку зачіску. Тобто за образом вченого-краєзнавця Кароя Мейсароша важливо побачити звичайну людину. Важливо зрозуміти, що спонукало К. Мейсароша займатися науковими студіями, писати десятки статей і праць історичної тематики попри фінансові труднощі, часто скруту, відсутність підтримки в родині. Отож ми переконані, що відтворювати хронологію знакових подій життєвого шляху та діяльності Кароя Мейсароша, оцінювати його доробок та значення в історіографії краю варто з урахуванням життєвих обставин, особливостей характеру і вдачі, впливу оточення та суспільно-політичної ситуації у якій опинився вчений.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особа Кароя Мейсароша як першого історика Ужгорода часто виринає на шпальтах крайових популярних та науково-популярних видань, особливо стосовно гіпотез про ранню історію міста, подій політичної історії тощо. Праці К. Мейсароша знали і використовували краєзнавці впродовж усього ХХ ст. В більшості випадків згадують монографію про місто Ужгород – «Історія Унгвара від найдавніших часів і до нині» [1]. Однак, насправді наукова спадщина вченого і надалі залишається недослідженою.

Серед перших закарпатських авторів хто привернув увагу до К. Мейсароша як вченого та громадського діяча був письменник Володимир Фединишинець, дружина якого була правнучкою К. Мейсароша. В. Фединишинець опублікував документально-художню оповідь-есе про Кароя Мейсароша [2; 3]. Деяко раніше зусиллями родини Мейсарошів у

1974 р. у м. Дебрецені (Угорщина) побачила світ автобіографія Кароя Мейсароша [4]. Підготував до видання цей рукопис вчений Угорщини Чаба Чорба. Протягом 70-х рр. дискутував на шпальтах журналу “Сазадок” [5, old. 587–596; 597-600] із відомими науковцями країни про цінність та об’єктивність джерела. Паралельно, невідомі досі рукописи К. Мейсароша були знайдені і опрацьовані Камілом Найпавером [6, old.21]. Особа Кароя Мейсароша як громадського діяча привернула увагу угорського дослідника Йожефа Русоля, який показав діяльність Кароя Мейсароша на фоні національного руху русинів 1861 року [7, old.127-154].

Позитивну оцінку науковому доробку К. Мейсароша дали пострадянські вчені Ужгородського університету. Авторами «Нарисів історії Закарпаття» зазначено, що «незважаючи на окремі упущення, односторонній підхід автора до оцінки окремих питань матеріальної і духовної культури, праці К. Мейсароша і до сьогодні не втратили свого значення. Як позитивний, слід відмітити той факт, що виходець з угорського середовища мав тісні зв’язки з слов’янами Закарпаття, прагнув об’єктивно оцінити їх минуле і стає на захист їх інтересів» [8, с.414]. На превеликий жаль, в «Історії Ужгорода» [9, с.219], виданій колективом авторів за керуванням проф. Г. Павленка, про першого історика міста лаконічно відзначено: «ще в середині ХІХ ст. стверджував, що центр стародавнього Ужгорода знаходився десь у 3 км на схід від сучасного міста, приблизно в районі села Горяни. Укріплення, виявлені в районі Горянської Ротонди (архітектурний пам’ятник ХІІ ст.), він вважає руїнами Ужгородської фортеці» [9, с.131]. У розділі «Ужгород доби капіталізму» (1848–1918) автори згадують відомого науковця і громадсько-політичного діяча краю, як «редактора угорської газети “Карпатський вісник”, а назву праці вченого подано неточно – “Історія міста Ужгорода” замість “Історія Ужгорода з найдавніших часів і до нині». Тобто автори пройшли повз наукового доробку і громадської діяльності талановитого журналіста, письменника та вченого Ужгорода.

Знаходимо короткі інформативні матеріали про особу Кароя Мейсароша на шпальтах місцевої періодики зокрема з приводу відзначення ювілею вченого [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19], та в різних біографічних виданнях та календарях пам’ятних дат [20; 21; 22; 23]. Важливо підкреслити, що спроби дослідження наукового доробку Кароя Мейсароша все ж таки спостерігаються із середини 1990 х рр. Професор Дмитро Данилюк аналізуючи розвиток закарпатської історичної науки ХІХ ст. зауважує, що праці Кароя Мейсароша взагалі невідомі сучасній історіографії [24, с.213-214]. До наукового опрацювання історичних праць Кароя Мейсароша долучилася тоді ще молода дослідниця історіографії Закарпаття Оксана Ткачук [25; 26; 27]. Апробовані результати її досліджень

доробку К. Мейсароша [28; 29] стали частиною дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Окремий розділ дисертації присвячено власне спадщині Кароя Мейсароша як одного з видатних істориків краю XIX ст. [30].

Важливо наголосити, що у 1998 р. ужгородський історик Йосип Кобаль увів у науковий обіг уривки рукописів К. Мейсароша, які зберігаються у фондах Закарпатського краєзнавчого музею. Й. Кобаль повідомляє біографічні дані угорського вченого, коротко характеризує ступінь наукової розробки його спадщини та цитує уривки з рукописів [31, old.130-136].

На жаль впродовж останнього десятиліття особа Кароя Мейсароша і особливо його науковий доробок призабутий науковою спільнотою нашого краю. Краєзнавці часто цитують уривки «Історії Унгвара...» К. Мейсароша, згадують його неординарні думки і висловлювання, втім ґрунтовної праці створено досі не було.

Певний чином заповнити цю прогалину у вивченні творчого доробку К. Мейсароша спробував Ален Панов у 2021 р. виданням книги під багатообіцяючим заголовком «Перша книжка про Ужгород» [32]. Праця А. Панова є авторським баченням «Історії Унгвара» К. Мейсароша. Як сам А. Панов відзначив, що пропонована до уваги праця є роздумами. Автор обрав інноваційну методикку – український переклад оригінальної угорськомовної праці К. Мейсароша доповнив власними гіпотезами, екскурсом в історію Угорщини, висновками. Звичайно таких підхід є цікавим, особливо для широкого кола читачів, втім, не дозволяє отримати цілісну картину значення праці К. Мейсароша для краєзнавства та історіографії. На нашу думку, окремі частини видання зробили більше шкоди, ніж користі, бо доносять до читача часто некоректну (неперевірену, містифіковану) інформацію про історичне минуле

Нами названо далеко не всі публікації присвячені особі першого історика Ужгорода, ми не мали на меті робити ґрунтовний історіографічний аналіз, це може стати предметом окремої розвідки. Ми мали намір вказати на важливість і всебічного, неупередженого аналізу наукового доробку і життєвого шляху Кароя Мейсароша.

Мета статті – розкрити особливості життєвого шляху та наукової діяльності Кароя Мейсароша – знаного краєзнавця, чия особистість і внесок у історіографічну скарбницю Закарпаття заслуговують на неупереджену і всебічну увагу вчених та широкої громадськості. Стаття спрямована на висвітлення знакових подій життя першого історика Ужгорода, його інтересів і культурного впливу, що дозволяє поглибити розуміння цієї унікальної історичної постаті. Автори намагаються показати відродження інтересу до постаті призабутого науковця громадськістю сучасного Ужгорода.

Виклад основного матеріалу. Карой Мейсарош народився 20 липня 1821 р. у селі Гайдудорог (Угорщина) у сім'ї селянина-хлібороба. Вивчаючи автобіографію К. Мейсароша стає очевидним, що важке життя, злидні з раннього дитинства позначилися на філософії життя майбутнього історика. Карой рано осиротів. Його батько помер від холери, яка лютувала в Угорщині. Хлопчик вимушений був працювати щоб прогодувати братів і сестер. Як пише К. Мейсарош у своєму життєпису – щасливий випадок заклав підґрунтя його майбутнього. Його здібності у навчанні помітив греко-католицький священник і взяв юнака під свою опіку та утримання. Після закінчення початкової школи Карой вчився у Дебреценській гімназії до 1838 р. Саме у ці роки почав писати перші газетні статті та повідомлення, що давало і додатковий заробіток молодому гімназисту. Згодом Карой Мейсарош навчався в університетах міст Пейч та Пешт, продовжуючи забезпечувати свої щоденні найважливіші потреби дрібними підробітками. Також саме в ці насичені навчанням та роботою роки юний Карой написав перші свої вірші та п'єси. Не посоромившись показати свої літературні твори Міхаю Верешмарті (найяскравішому представнику угорського романтизму), молодий літератор отримав пораду здобути ще й іншу освіту поряд з літературною, щоб мати можливість забезпечити собі щоденний хліб. І можливо, саме завдяки цій пораді, Карой обрав філологію та юриспруденцію своїми життєвими годувальницями [4, old.33.].

Роки навчання у Пештському університеті позначилися на формуванні світогляду К. Мейсароша. Студентські роки пройшли у жвавій атмосфері літературно-мистецького життя, у передчутті великих змін. Карой приєднався до гуртка радикальної молоді, яка збиралася у кав'ярні «Пілвакс». Молодь тих часів відзначалася волелюбністю, прагненням до рішучих змін. Гуртківці високо цінили просту людину, хлібороба. У політичних поглядах вони не мали єдиних, конкретних принципів, їх об'єднувала ідея революції.

Студент Мейсарош успішно склав іспити з філософії та юриспруденції. Одночасно не поривав із творчістю, став організатором літературного гуртка. Карой зав'язав нові знайомства, активно працював у різних періодичних виданнях. У 1844 р. редагував промислово-торгове видання «Меркур». А в 1846 р. після складання адвокатських іспитів отримав диплом юриста. Згодом, його призначили на посаду прокурора в окрузі Мошон.

У часи революції та визвольної війни 1848-1849 рр. К. Мейсарош з прихильністю ставився до демократичних ідей її керівників. У березні 1848 р. молодий юрист опинився серед тих, хто вперше підняв угорський національний прапор. Був учасником революційних виступів, за що влада згодом переслідувала його. К. Мейсарош писав листівки, співпрацював у

пресі, навіть був автором проекту і статуту бунтарської спілки «Товариство рівних» [3, с. 22].

У своїх працях історик-аматор вітав революцію та її учасників, з повагою говорив про Лайоша Кошута, Йозефа Етвеша та перший угорський уряд, із захопленням згадував Шандора Петефі [4, old.88]. У 1849 р. Карой Мейсарош став табірним історіографом угорських повстанських військ. Коли стало зрозуміло, що революція зазнала поразки, він повернувся до Пешта, де вже розпочалися репресії. І саме тоді виходять друком уривки військового щоденника К. Мейсароша. За допомогою друзів йому пощастило уникнути ув'язнення та переїхати до Унгвара (Ужгорода) [3, с. 22]. У грудні 1849 р. Кароя Мейсароша призначили засідателем прокуратури комітату Унг, а вже на початку 1850 р. він приступив до активної роботи.

У 1851 р. Карой одружився з дочкою поміщика Амалією Коллар із Завадки (нині Словаччина). Нареченій було усього 17 років. Як писав Карой у своїй автобіографії – сім'я дружини була заможною, але молоде подружжя жило виключно на заробіток Кароя. Якщо вірити записам, то шлюб був нещасливим, дружина постійно нарікала за безгрошів'я, скруту, не підтримувала чоловіка [4, old. 66-67].

1. Практично з перших місяців життя в Унгварі К. Мейсарош опинився у вирі протистояння з групою місцевих активістів-москвофілів. Особливу неприязнь демонстрував у бік Адольфа Добрянського та Дьордя Маркоша. У 1853 р. К. Мейсароша звільнили з посади нібито за політичні погляди викладені у книзі про історію угорських русинів [33, old.162]. К. Мейсарош намагався розпочати адвокатську практику в місті, але в 1856 р. контору довелося закрити. Перебуваючи практично у безвихідній ситуації Карой Мейсарош з сім'єю залишає Унгвар. Йому запропонували роботу у віденській газеті «Угорська преса» (Magyar Sajtó), але через політичне минуле оселитися у Відні він не зміг, тому зупинився в Пешті. Карой став головним редактором видання «Щоденник Пешта», писав статті для різних газет [4, old.66]. Через кілька років життя в Пешті сім'я Мейсарошів вирішує повернутися до Унгвара. Заощаджених коштів вистачило на купівлю невеликого маєтку в селі Минай. Сім'я жила з того, що займалася сільським господарством.

2. У 1860 р. К.Мейсарош знову відкриває адвокатську контору, а в 1861 р. засновує газету «Карпатський вісник» (Kárpáti Hírnök) метою якої було «уважно стежити за розвитком русинського руху та інформувати країну про нього»[4, old.72]. Згодом Карой стає головою шкільної ради, потім почесним головним нотаріусом.

3. На початку 70-х рр. ХІХ ст. Мейсароші через значні борги втратили своє майно та з 1872 р. вимушені переїхати до Завадки (Ужанська жупа) у

маєток дружини. Тут, в основному, займалися сільським господарством і лише зрідка Карой мав змогу повертатися до літературної і наукової діяльності.

4. Помер Карой Мейсарош 2 лютого 1890 р., похований в Завадці. До останніх днів займався наукою, його турбували злободенні проблеми про що свідчить його листування.

5. Не зважаючи на складні життєві обставини, творча спадщина К. Мейсароша є значною та складає 26 книг та бл. 800 досліджень. Вже перебуваючи в Ужанському комітаті, К. Мейсарош зацікавився життям корінних жителів — русинів (рутенів, сам він називав їх руські/oroszok). Досліджував їх звичаї, мову, вірування та історію. Активно займався журналістикою, видавав газети.

6. Значна частина спадщини К. Мейсароша залишилася у рукописі і вона свідчить про достатньо широку обізнаність автора з проблемами історії Угорщини. У Закарпатському краєзнавчому музеї ім. Тиводара Легоцького зберігаються рукописні праці К. Мейсароша, зокрема — «Історія угорських комітатів», «Історія греко-католицької церкви Угорщини», «Внутрішнє життя адміністративних установ Ужанської жупи у період революції Ференца Ракоці II.», «Монографія Ужанської жупи», «Найновіші руські рухи в нашій батьківщині починаючи з 1850 р. і до нині» [31, old.131]. Тематика цих рукописів, а також опублікована спадщина вказує на зацікавленість К. Мейсароша історією і сучасним йому політичним становищем корінного населення північно-східних комітатів Угорщини.

7. Карой Мейсарош також був одним із перших, хто відкрито виступав за створення незалежного, угорськомовного греко-католицького єпископату.

8. Спадщина К. Мейсароша привернула увагу багатьох істориків другої половини XIX – початку XX ст. Оцінку науковому доробку вченого дав Ю. Жаткович. Він називав працю «Історія руських Угорщини» суто суб'єктивним описом подій, бо «Мейсарош був солідарним з усіма русинами греко-католицької віри, і тому багато історично важливих питань пояснював не з об'єктивного боку...» [34, old. 653].

9. Така оцінка доробку К. Мейсароша є не єдиною. Інший дослідник початку XX ст. Є. Перфецький говорив про «велику тенденційність праці К.Мейсароша», і це пояснюється характером його захисту народних прагнень русинів, «справа у тому, що вчений, хоч і був за походженням маляр, тим не менше належав до уніатської греко-католицької віри, вважав своїм священним обов'язком бути в контактах зі своїми одновірцями угрорусами...» [34, с.306]. Дійсно, у двох працях угорського вченого є багато моментів, які суперечать один одному. Ю. Жаткович так і писав, що

метою для К. Мейсароша було «не написання історії русинів, як він визначив у вступі до роботи, а згуртування фактів з їхньої історії» [34, old. 652]. Тим не менше, якщо історична концепція К. Мейсароша і містить багато неточностей, гіпотез і дискусійних моментів, вона становить неоцінену складову історіографічної спадщини з минулого Закарпаття.

Тож яким чином посилювали інтерес до постаті призабутого всіма науковця, як намагалися популяризувати спадщину першого історика Ужгорода? У 2021 р. у Закарпатському обласному краєзнавчому музеї ім. Тиводара Легоцького було відкрито тимчасову виставку присвячену Карою Мейсарошу [36]. Завдяки ентузіазму реставраторів, наукових співробітників музею та нащадків вченого, музейникам вдалося познайомити відвідувачів зі спадщиною неординарного історика-аматора, на жаль не обійшовшись без певних помилок та неточностей.

Відкриття тематичної камерної тимчасової виставки «Карой Мейсарош (1821-1890) – перший історик Ужгорода», присвяченої до 200-річчя від дня народження Кароя Мейсароша відбулося 20 липня 2021 р. Куратором виставки була завідувачка відділу історії і краєзнавства Валерія Русин, яка датувала портрети листопадом 1849 р. У невеликому виставковому залі Ужгородського замку також експонувалися рукописи і меблі, які належали сім'ї історика, а саме: робочий стіл, крісло, годинник настінний і дзеркало. Слід зазначити, що найбільша частина рукописної спадщини Кароя Мейсароша зберігається саме у фондах Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького, а декілька його робіт, як «Історія русинів Угорщини» 1850 р. – експонується в експозиції, присвяченій життю і діяльності Тиводара Легоцького. Інтерес викликає також рукописне дослідження Кароя Мейсароша, де зібрані «Протокольні виступи засідань Ужанського комітату за період визвольної війни під керівництвом Ференца Ракоці II 1703-1711 рр.». Цей рукопис представлений в експозиції музею «Закарпаття у період з VIII ст. – початку 1920 р.» [36]. У 2023 р. архів Мейсароша у фондах Закарпатського краєзнавчого музею поповнився рукописом 1858 р. про землеволодіння Угорщини до урбаріальної реформи [37].

Ще одна виставка під назвою «Кабінет Кароя Мейсароша – першого історика Ужгорода. XIX ст.» у стінах Ужгородського замку відкрилась 3 листопада 2022 р. і проіснувала до кінця 2023 р. Створена вона була на матеріалах, наданих для експонування родиною Панових і предметах з музейного фонду. На виставці у 2021 р. було експоновано справжні портрети Кароя і Амалії Мейсарошів, а у 2022-2023 рр. оригінальні полотна не експонувались через їх надзвичайно аварійний стан. Для експозиції були виготовлені копії портретів з кольорового друку на полотні. Після завершення першої виставки власником оригінальних картин Михайлом

Фединишинцем (нащадком К. Мейсароша у п'ятому поколінні) було вирішено провести професійні реставраційні заходи над обома портретами.

Картини невідомого автора «Портрет Кароя Мейсароша» і «Портрет Амалії Мейсарош (Коллар)» намальовані в академічному стилі епохи романтизму. Автор зобразив подружжя у поясному зрізі з серйозними обличчями без емоцій. Камерні портрети передають загальний спокійний настрій і міщанську простоту, характерних для мистецтва бідермаєра, стилю і світогляду у прикладному і образотворчому мистецтві центральної Європи з 1810-х – по 1850-ті рр., який у центрі уваги ставить людину, її приватне життя, соціальні зв'язки. У середині ХІХ ст. портрет був найпопулярнішим жанром образотворчого мистецтва. У художників найчастіше замовляли парні сімейні зображення. За характером репрезентації це були поясні чи погрудні портрети, де люди повернуті до глядача і спокійно та незворушливо позують. На таких творах добробут і достаток підкреслювали незначними деталями, як фрагменти меблів, прикраси, одяг [38]. На чоловічих зображеннях акцент надавався сфері діяльності моделі. У таких випадках додавалися такі деталі, як документи, рукописи чи книги в руках портретованих або на столах перед ними. Отже, портрети подружжя Мейсарошів є типовим зображенням бідермаєрівського стилю, яких було надзвичайно багато у ті часи. Проте те, що виокремлює зображення Кароя Мейсароша серед шеренги інших подібних творів, це цікаве діагональне композиційне розміщення постаті моделі в анфас на полотні. Загальний тон картини теплий, охристий, де переважають темні кольори: чорний і коричневий. Портретований – молодий чоловік в окулярах, дивиться прямо в очі глядачу, ніби спілкуючись з ним. Волосся темне, зачесане назад, має бороду і вуса, що характерно для моди середини ХІХ ст. До 1840-х рр. вуса і густа борода вважалися непристойними для джентльмена і лише починаючи з 1850-х рр. стають популярними, як символ мужності. Одягнений у чорний, простий і практичний, добре скроєний костюм, темний жилет і білу сорочку з невисоким м'яким відкладним коміром. На період середини ХІХ ст. сорочка вже втратила свій об'єм і стала зручнішою для багаточислового вбрання. Одяг оцінювався з погляду простоти, практичності та доцільності. Хоча костюм-трійка на портреті нагадує вже більш сучасні чоловічі костюми, темно-синя шовкова шийна хустка, яка майстерно зав'язана, ще підтверджує приналежність до мистецького напрямку бідермаєру. Штани чорні з кишнями, в якому схована права рука чоловіка. Ліва рука історика спирається на стіл і тримає червону книгу, що підтверджує - у людині цінується інтелект. Слід виділити високі художні якості портрету, спосіб зображення обличчя і волосся з напівпрозорими лесувальними мазками.

Портрет Амалії Мейсарош автор зобразив на полотні середнього формату. Намальована молода вродлива жінка з правильними рисами обличчя, світло-сірими очима, яка сидить у кріслі з зеленою оббивкою, розвернута до вікна. Руки, прикрашені браслетами, складені на колінах, автор чомусь композиційно обрізав їх. Судячи за вбранням і прикрасами, браслетами і завушницями – людина середнього достатку, типовий образ серед жіночих зображень будь-якої національної школи центральної Європи періоду ХІХ ст. Колористичний тон стриманий, де переважають темні кольори: чорний, бордовий, коричневий, сірий. Акцентом виступає майстерно прописане світле, аристократичне обличчя портретованої з незворушним спокійним поглядом і білий мереживний комір на чорному одязі стилю пізнього бідермаєру. Сукня закрита, без декольте, з широкими приспущеними укороченими рукавами на яких проглядаються рюші. З-під рукавів видно білу нижню сорочку з тонкої батистової тканини з мереживом, зібрану у зап'ястя. Спідниця широка, підкреслює тонку талію моделі. Жінка має темно-каштанове волосся, посередині розділене навпіл. Форма зачіски з об'ємом на скронях і зібраними локонами на потилиці, перев'язана шовковою червоною стрічкою, є звичним для панянок Угорщини середини ХІХ ст. Амалія Мейсарош зображена у приміщенні на фоні важкої коричневатобордової штори, з відігнутих краєм матерії, що дозволяє побачити пейзаж з виноградною лозою за вікном.

Проаналізувавши костюми портретованих можна вважати, що картини швидше відносяться до періоду кінця 50-х рр. ХІХ ст., ніж 1849 р. По зовнішньому вигляду на картині Карой Мейсарош має вже більше 30 років, а Амалія за віком близько 25 років. Якщо брати до уваги датування, представлене на виставці у Ужгородському замку, воно не може бути правдивим, оскільки Карой одружився з Амалією лише у 1851 р. і на той час їй було 17 років.

Картини поступили на реставрацію у поганому стані. Обидві роботи виконані на полотнах олійними фарбами. Закріплені на оригінальному дерев'яному розсувному підрамнику з кілками і вставлені у широку тогочасну позолочену поталлю профільовану раму без будь-яких прикрас. Загальні розміри картин (полотна) – 59 x 73,5 см. У ході реставрації підписи автора не було виявлено. Полотна, на яких виконані портрети, лляні, фабричні, тонкі, середньої щільності з полотняним переплетенням ниток (8 x 11 і 14 x 15 ниток основних і уточних / см²). Грунт також фабричного виготовлення, білого кольору, клейовий, нанесений на основу безпосередньо ще у цеху. Такі ґрунтовані полотна з'являються ще у першій половині ХІХ ст. і стали широко розповсюдженими серед митців, оскільки спрощували і пришвидшували роботу. Під живописним шаром на

портретах автор наніс імприматуру сірого кольору - ізоляційний шар фарби. Імприматура має велике значення для організації живописних шарів і задає загальний кольоротональний стан картини. Фарбовий шар на картинах тонкий, гладкий з окремими рельєфними мазками на одязі моделей або прикрасах на жіночому портреті.

Серед пошкоджень і вад картини «Портрет Кароя Мейсароша» слід відмітити «L»- подібний розрив полотна справа від голови портретованого, деформацію основи, провисання, що спричинило залому у ґрунті від внутрішніх сторін підрамника з лицевого боку твору. Через рухливість полотна, яке під дією змін температури і вологи у середовищі, призвела до утворення численних дрібносітчастих кракелюрів (тріщин) у ґрунті і фарбовому шарі з гострими піднятими краями. З часом відбулась деструкція зв'язуючих прошарків між полотном і ґрунтом і з'явилися осипи, які поширилися на великі ділянки картини, особливо у нижній частині. При поступленні у реставраційну майстерню на портреті вже були значні втрати живопису, які складали близько 20 % загальної площі картини. Були майже повністю зруйновані руки моделі, нижня половина чоловічого костюму і коричневого фону. Живопис мав численні механічні подряпини і загальне пилове забруднення, а, також, потемніння лакового покриття.

Твір «Портрет Амалії Мейсарош» перед початком реставраційних робіт перебував у дещо кращому стані, ніж аналогічний портрет К. Мейсароша. Руйнування ґрунту і живопису були ще на початковій стадії але вже з'явилися осипи на обличчі, одязі і фоні. Проте, були великі потертя фарбового шару на бордовій шторі. Значною вадою можна вважати і розрив полотна на руці, що призвело до випадіння ґрунту довкола і втрати частини намальованого браслету. Також були сильні залому від внутрішніх боків підрамника, який не мав скосів і провисання полотна. Картина була сильно забруднена з нерівномірним потемнілим лаковим покриттям.

Реставрація творів передбачала проведення усіх заходів, спрямованих на збереження автентичності картин і надання їм експозиційного вигляду. Консерваційно-реставраційні заходи над обома портретами включали такі етапи робіт, як: укріплення ґрунту і фарбового шару з укладанням кракелюру для зупинення подальших руйнувань живопису, склеювання розривів і доповнення втрат полотна, вирівнювання основи, підведення і шліфування реставраційних ґрунтів у місця осипів, очищення від забруднень і потемнілих лаків з лицевого і зворотного боків, ретушування і лакування. Для закріплення живопису використали сучасні синтетичні клеї. Було вирішено зберегти авторські підрамники і рами. Останні потребували також реставрації. У процесі розчищення картин проявились фрагменти

золотого ланцюжка до годинника на портреті К. Мейсароша, що дало змогу реконструювати сам ланцюжок. Так само були проведені і реконструкції втраченого браслету на зап'ясті Амалії. Складні тонування у декілька етапів, які базувалися на аналізі аналогічних тогочасних портретних зображень, дало змогу відновити костюм чоловіка. У процесі і після реставрації проводилося наукове вивчення творів, визначення періоду створення і авторства.

Висновки. Наукова спадщина Кароя Мейсароша, не зважаючи на свою півторастолітню історію, привертає інтерес сучасних дослідників, краєзнавців, любителів історії. Біографія вченого показує його, як людину зі складною долею, що не зважаючи на різноманітні не завжди приємні обставини життя, продовжував займатися улюбленою справою, що була його покликанням. Не маючи фінансових можливостей для публікації свого наукового доробку, вчений продовжував писати, розуміючи важливість збереження та популяризації місцевої історії, самобутньої культури та традицій. Не забувають про Кароя Мейсароша і його нащадки, намагаючись популяризувати творчу спадщину неординарного дослідника. Завдяки професійній реставраційній роботі можемо побачити як виглядав вчений та його дружина, адже збережені оригінальні портрети подружжя Кароя та Амалії Мейсарошів, що знаходяться в приватній колекції.

Література:

1. Mészáros K. Ungvár története a legrégeb időktől máig / Károly Mészáros. – Pest, 1861. – 114 old.
2. Fedinisinec Volodimir. Tájégségünk történetirója, pártolója (Mészáros Károly születésének 175. évfordulójára) / Volodimir Fedinisinec // Kárpáti Kalendárium'96 – 97. – Ungvár: Kárpáti kiadó, 1996. – old.85
3. Фединишинець В. Перший історик Ужгорода Документально-художня оповідь-есеї про Кароя Мейсароша / Володимир Фединишинець. – Ужгород: ВВК "Патент", 1994. – 40 с.
4. Mészáros Károly önéletrajza / Bevezette, sajtó alá rendezte Csorba Csaba. – Debrecen, 1974. (Hajdu-Bihar megyei múzeumok közleményei. 22. szám. – old. 1-84.
5. Spira György. Mészáros Károly önéletrajza előtt / György Spira // Bp. – "Századok", 1974. – №3. – old. 587 – 596.297, 587–596; 597–600.
6. Najpáver Kamil. Vidékünk krónikása. Mészáros Károly születésének 160 – ik évfordulójára / Kamil Najpáver // Uzshorod, 1980. – "Kárpáti Kalendárium' 81". – old.21.
7. Ruzsoly József. Mészáros Károly és a rutén nemzeti törekvések 1861-ben / József Ruzsoly // Hajdusági Múzeum Évkönyve, 5- Hajduböszörmény, 1983. – old.129-154.
8. Нариси історії Закарпаття: з найдавніших часів до 1918 року. Т. I / редкол.: І. Гранчак, Е. Балагурі [та ін.] – Ужгород: Госпрозрахун. ред.-вид. від. Закарпат. облас. упр. по пресі, 1993. – 436 с.
9. Історія Ужгорода. Історичний нарис / Балагурі Е.А., Зілгалов В.О., Мазурок О.С., Павленко Г.В., Тиводар М.П. – Ужгород: Карпати, 1993. – 224 с.
10. Галас М. Двадцять цікавих фактів із життя першого історика Ужгорода Кароя Мейсароша / М. Галас // Новини Закарпаття. – 2021. –17 лип. – С.11.

11. Кобаль Й. Карой Мейсарош – літописець Ужгорода: до 185-річчя з дня народження історика, журналіста й публіциста / Йосип Кобаль // Карпатська Україна. – 2006. – 22 липня. – С.14.
12. Кобаль Й. Карой Мейсарош: 185-річчя з дня народження історика, журналіста й публіциста (1821-1890) / Йосип Кобаль // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік рек. біобліогр. посіб. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2005. – С.234-237. – Бібліогр. наприкінці ст.
13. Кобаль Й. Людина енциклопедичних знань та багатьох талантів: до 200-річчя від дня народж. К. Мейсароша: [громад.-політ. і культ. діяч, журналіст, вчений] / Йосип Кобаль // Календар "Просвіти" на 2021 рік. – Ужгород: ГО "Закарпат. крайове культ.-освіт. т-во "Просвіта", 2021. – С. 129-130.
14. Літераті Т. Штрихи до опису життя історика Кароя Мейсароша [Текст] / Тетяна Літераті // Ужгород. – 2021. – 31 лип. – С.7-8.
15. Мейсарош – Фединишинець М. Перший історик Ужгорода, мій прапрадід Карой Мейсарош був особисто знайомий із Шандором Петефі, Лайошем Кошутом, Адольфом Добрянським / Михайло Мейсарош – Фединишинець // Моя новинка. – 2006. – 20 липня. – С.6.
16. Фединишинець В. «Історія Ужгорода» Мейсароша з автографом Легоцького/ Володимир Фединишинець // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 22. – 28 листопада. – С.20.
17. Фединишинець М. Дивовижний гойдудорозький унгарець [Текст]: першому історик Ужгорода К. Мейсарошу – 200 років / Михайло Фединишинець // РІО. – 2021. – 17 лип. – С.7.: фот.
18. Фединишинець М. Перший історик Ужгорода або рано чи пізно буде вулиця Кароя Мейсароша / Михайло Фединишинець // Ужгород. – 2007. – 21 липня. – С.10.
19. Фединишинець М. Перший історик Ужгорода Карой Мейсарош був особисто знайомий із Шандором Петефі, Лайошем Кошутом, Адольфом Добрянським / Михайло Фединишинець // Новини Закарпаття. – 2016. – 23 лип. – С.11: портр.
20. Алмашій М. Мейсарош Карой: [угор. юрист, історик, журналіст, громад. діяч] / Михайло Алмашій // Алмашій, М. Русинська бібліографія / Михайло, Алмашій. – Ужгород, 2011. – С. 252.: фот.
21. Басараб М.М. Мейсарош Карой: [історик, громад. діяч на Підкарпат. Русі] / М.М. Басараб // Педагогічна енциклопедія Закарпаття. – Ужгород: Всеукр. держ. вид-во "Карпати", 2021. – Т. 1: А-Н. – С. 464.
22. Данилюк Д. Карой Мейсарош: (1821-1890) / Дмитро Данилюк // Данилюк, Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах / Дмитро Данилюк. – Ужгород: Патент, 1997. – С.236-239.
23. Мейсарош Кароль (1821 – 1890) // Діячі історії, науки і культури Закарпаття. – Ужгород: Патент, 1999. – С.117.
24. Данилюк Д. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). / Дмитро Данилюк. – Ужгород: Патент, 1999. – 352 с.
25. Данилюк Д., Ткачук О. Карой Мейсарош як історик (1821 – 1890) / Дмитро Данилюк, Оксана Ткачук // Науковий вісник УжДУ. Серія: Історія. – Ужгород, 1998. – Вип.2. – С. 54 – 56.
26. Ткачук О. Досягнення угорських вчених Закарпаття кінця XIX – початку XX ст. у вирішенні проблем заселення та початкового періоду історії краю / Оксана Ткачук // Науковий вісник УжНУ. Серія "Історія". – Ужгород, 1999. – Вип.4. – С. 57 – 64.
27. Ткачук О.В. Розвиток закарпато-української історіографії XIX – початку XX ст. / Оксана Ткачук // Науковий вісник УжДУ. Серія: Історія. – Вип. 2. – Ужгород, 1998. – С.174-179;

28. Ферков О.В. Історія міст середньовічного Закарпаття в спадщині угорських вчених XIX – початку XX ст. / Оксана Ферков // Науковий вісник УжНУ. Серія: Історія. – Ужгород, 2004. – Вип. 11. – С.83-92.

29. Ферков О.В. Середньовічна історія Закарпаття в оцінці угорських істориків XIX – початку XX ст. / Оксана Ферков // Український селянин. Збірник наукових праць. – Вип. 8. Спеціальний: Матеріали V Всеукраїнського симпозиуму з проблем аграрної історії. – Черкаси, 2004. – С.32-36.

30. Ферков О.В. Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX - початку XX століття: дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Оксана Ферков / НАН України; Інститут історії України. - К., 2004. – 205 с.

31. Kobály J. Mészáros Károly kéziratai a Kárpátaljai Honismereti Múzeumban // Kobály József. Sine et studio / József Kobály. – Ungvár: KMKKSz, 1998. – old. 130-136.

32. Панов А. Перша книжка про Ужгород. Роздуми над монографією Кароя Мейсароша «Історія м. Унгвар від найдавніших часів до нині» / Ален Панов . Ужгоро: Поліграфцентр: Ліра, 2021. – 216 с.

33. Mészáros K. A magyarországi oroszok története / Károly Mészáros. – Pest, 1850. III+162 old.

34. Zsathkovics Kálmán. A magyarországi oroszok történetírásának történelme / Kálmán Zsathkovics // “Századok”. – 1890. – old. 568-573, 644-660.

35. Перфецкий Е.Ю. Обзор Угорорусской историографии / Евгений Перфецкий // Известия отделения русского языка и словесности императорской Академии Наук. – СПб., 1914. – Т. XIX., Кн. I. – С. 291-341.

36. Русин В. Карой Мейсарош у епістолярній спадщині Тиводара Легоцького. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2022/07/blog-post_19.html

37. Русин В. Музейний архів Кароя Мейсароша поповнився новим рукописом / Валерія Русин // Новини Закарпаття. – 2023. – 29 лип. – С. 5.

38. Левицька М. Віденський бідермаєр у Львові (1815 – 1840-ві рр.): варіант регіональної рецепції / М. Левицька // Народознавчі зошити. – № 3-4. – 2009. – С.429-430.

References:

1. Mészáros, K. (1861). *Ungvár története a legrégebb időktől máig [The History of Uzhhorod from the Earliest Times to the Present]*. Pest [in Hungarian].

2. Fedynsynets, Volodymyr (1996). Tájégségünk történetirója, pártolója (Mészáros Károly születésének 175. évfordulójára) [Historian and supporter of our landscape unit (for the 175th anniversary of the birth of Károly Mészáros)]. *Kárpáti Kalendárium '96 – 97 – Carpathian Calendar '96-97* (p.85). Ungvár: Kárpáti kiadó [in Hungarian].

3. Fedynshynets, V. (1994). *Pershyy istoryk Uzhhoroda. Dokumentalno-khudozhnia opovid-ese pro Karoia Meisarosha [The First Historian of Uzhhorod: A Documentary-Artistic Essay about Karoi Meysarosh]*. Uzhhorod: VVK “Patent” [in Ukrainian].

4. Csorba, Csaba (Eds.) (1974). *Mészáros Károly önéletrajza. [Autobiography of Károly Mészáros]*. Debrecen [in Hungarian].

5. Spira, György (1974). Mészáros Károly önéletrajza előtt [In front of the autobiography of Károly Mészáros]. *Bp. Századok – Centuries*, 3, 587 – 596, 597–600 [in Hungarian].

6. Najpáver, Kamil.(1980). Vidékünk krónikása. Mészáros Károly születésének 160 – ik évfordulójára [Chronicler of our countryside. For the 160th anniversary of the birth of Károly Mészáros]. *Kárpáti Kalendárium ' 81 – Carpathian Calendar '81*, (p.21).

7. Ruszoly, József (1983). Mészáros Károly és a rutén nemzeti törekvések 1861-ben [Károly Mészáros and the Ruthenian national aspirations]. *Hajdusági Múzeum Évkönyve - Hajduság Museum Yearbook*, 5, 129- 154 [in Hungarian].

8. Hbranchak, I. & Balahuri, E. (Ed.). (1993). *Narysy istorii Zakarpattia: z naidavnishykh chasiv do 1918 roku [Essays on the history of Transcarpathia: from the earliest times to 1918.]* (Vols.1-2). Uzhhorod: Hosprozrakhun. red.-vyd. vid. Zakarpat. oblas. upr. po presi. [in Ukrainian].

9. Balahuri, E.A., Zilhalov, V.O., Mazurok, O.S., Pavlenko, H.V. & Tyvodar, M.P. (1993). *Istoriia Uzhhoroda. Istorychnyi narys [History of Uzhhorod. Historical essay]*. Uzhhorod: Karpaty [in Ukrainian].

10. Halas, M. (2021). Dvadsiat tsikavykh faktiv iz zhyttia pershoho istoryka Uzhhoroda Karoia Meisarosha [Twenty interesting facts from the life of the first historian of Uzhhorod, Karoi Meysarosh]. *Novyny Zakarpattia – Transcarpathian news*, 17 lypnia, 11. [in Ukrainian].

11. Kobal, Y. (2006). Karoi Meisarosh – litopysets Uzhhoroda: do 185-richchia z dnia narodzhennia istoryka, zhurnalista i publitsysta [Karoi Meysarosh - chronicler of Uzhhorod: to the 185th anniversary of the birth of the historian, journalist and publicist]. *Karpatska Ukraina – Carpathian Ukraine*, 22 lypnia, 14. [in Ukrainian].

12. Kobal, Y. (2005). Karoi Meisarosh: 185-richchia z dnia narodzhennia istoryka, zhurnalista i publitsysta (1821-1890) [Karoi Meysaros: the 185th anniversary of the birth of the historian, journalist and publicist (1821-1890)]. *Kalendar kraieznavchykh pamiatnykh dat na 2006 rik – calendar of memorable regional history dates* (pp. 234-237). Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka [in Ukrainian].

13. Kobal, Y. (2021). Liudyna entsyklopedychnykh znan ta bahatokh talantiv [Tekst]: do 200-richchia vid dnia narodzh. K. Myisarosha : [hromad.-polit. i kult. dichia, zhurnalist, vchenyi] [A man of encyclopedic knowledge and many talents [Text]: to the 200th anniversary of the birth of K. Meysaros: [social and political and cultural activist, journalist, scientist]]. *Kalendar "Prosvity" na 2021 rik. – "Prosvita" calendar 2021*, 129-130 [in Ukrainian].

14. Literati, T. (2021). Shtrykhy do opysu zhyttia istoryka Karoia Meisarosha [Notes to the description of the life of the historian Karoi Meysarosh]. *Uzhhorod – Uzhhorod*, 31 lypnia, 7-8 [in Ukrainian].

15. Meisarosh-Fedynshynets, M. (2006). Pershyi istoryk Uzhhoroda, mii prapradid Karoi Meisarosh buv osobysto znaiomyi iz Shandorom Petefi, Laioshem Koshutom , Adolfom Dobrianskym [The first historian of Uzhhorod, my great-great-grandfather Karoi Meisarosh, was personally acquainted with Shandor Petefi, Lajos Koshuth, Adolf Dobryanskyi]. *Moia novynka – My novelty*, 20 lypnia. 6. [in Ukrainian].

16. Fedynshynets, V. (2007). «Istoriia Uzhhoroda» Meisarosha z avtohrafom Lehotskoho ["History of Uzhgorod" of Meysarosh with Legotskyi's autograph]. *Staryi Zamok. Palanok – Old Castle Palanok*, 22. – 28 lystopada, 20 [in Ukrainian].

17. Fedynshynets, M. (2021). Dyvovyzhnyi hoidudorozkyi ungvarets : pershomu istoryku Uzhhoroda K. Meisaroshu – 200 rokiv [An amazing Hungarian from Goydudorog: the first historian of Uzhhorod, K. Meysaros - 200 years old]. *RIO – RIO*, 17 lypnia, 7 [in Ukrainian].

18. Fedynshynets, M. (2007). Pershyi istoryk Uzhhoroda abo rano chy pizno bude vulytsia Karoia Meisarosha [The first historian of Uzhhorod sooner or later there will be the street of Karoia Meisarosha]. *Uzhhorod – Uzhhorod*, 21 lypnia, 10. [in Ukrainian].

19. Fedynshynets, M. (2016). Pershyi istoryk Uzhhoroda Karoi Meisarosh buv osobysto znaiomyi iz Shandorom Petefi, Laioshem Koshutom, Adolfom Dobrianskym [The first historian of Uzhhorod, Karoi Meisarosh, was personally acquainted with Shandor Petefi, Lajos Koshuth, Adolf Dobryanskyi]. *Novyny Zakarpattia – News of Transcarpathia*, 23 lypnia, 11 [in Ukrainian].

20. Almashii, M. (2011). Meisarosh Karoi: [uhor. yuryst, istoryk, zhurnalist, hromad. diiach] [Meysaros Karoi: [Hungarian lawyer, historian, journalist, community leader]. *Rusynska bibliohrafiia – Rusin Bibliography*, (pp. 252). Uzhhorod [in Ukrainian].

21. Basarab, M.M. (2021). Meisarosh Karoi: [istoryk, hromad. diiach na Pidkarpat. Rusi] [Meysaros Karoi: [historian, community activist in Subcarpathia Rus]. *Pedahohichna entsyklopediia Zakarpattia – Transcarpathian pedagogical encyclopedia*, (Vols. 1), (pp.464). Uzhhorod: Vseukr. derzh. vyd-vo "Karpaty" [in Ukrainian].

22. Danyliuk, D. (1997). Karoi Meisarosh: (1821-1890) [Karo Meysaros: (1821-1890)]. *Istoriia Zakarpattia v biohrafiiakh i portretakh – Transcarpathian history in biographies and portraits*, (pp. 236-239). Uzhhorod: Patent [in Ukrainian].

23. Meisarosh Karol (1821 – 1890). (1999). [Meysaros Karol (1821 – 1890)]. *Diiachi istorii, nauky i kultury Zakarpattia – Activists of history, science and culture of Transcarpathia* (p.117). Uzhhorod: Patent [in Ukrainian].

24. Danylyuk, D. (1999). *Istorychna nauka na Zakarpatti (kinecz XVIII – persha polovyna XIX st.) [Historical science in Transcarpathia (end of the 18th - first half of the 19th century)]*. Uzhhorod: Patent

25. Danyliuk, D. & Tkachuk, O. (1998). Karoi Meisarosh yak istoryk (1821 – 1890) [Karo Meysaros as a historian]. *Naukovyi visnyk UzhDU. Seriiia "Istoriia" – UzhDU Scientific journal, Series: History*, 2, 54-56 [in Ukrainian].

26. Tkachuk, O. (1999) Dosiahnennia uhorskykh vchenykh Zakarpattia kintsia XIX – pochatku XX st. u vyrishenni problem zaselennia ta pochatkovoho periodu istorii kraiu [Achievements of Hungarian scientists of Transcarpathia in the late 19th and early 20th centuries in solving the problems of settlement and the initial period of the region's history]. *Naukovyi visnyk UzhNu. Seriiia "Istoriia" - UzhNU Scientific journal, Series: History*, 4, 57-64 [in Ukrainian].

27. Tkachuk, O.V. (1998) Rozvytok zakarpato-ukrainskoi istoriohrafii XIX – pochatku XX st. [The development of Transcarpathian-Ukrainian historiography in the 19th and early 20th centuries.]. *Naukovyi visnyk UzhDU. Seriiia: Istoriia - UzhDU Scientific journal. Series: History*, 2, 174-179- [in Ukrainian].

28. Ferkov, O.V. (2004a). Istoriia mist serednovichnoho Zakarpattia v spadshchyni uhorskykh vchenykh XIX – pochatku XX st. [History of the cities of medieval Transcarpathia in the heritage of Hungarian scientists of the 19th and early 20th centuries.]. *Naukovyi visnyk UzhNU. Seriiia: "Istoriia" – UzhNU Scientific journal. Series: History*, 11, 83-92 [in Ukrainian].

29. Ferkov, O.V. (2004b). Serednovichna istoriia Zakarpattia v otsyntsi uhorskykh istorykiv XIX – pochatku XX st. [The medieval history of Transcarpathia in the assessment of Hungarian historians of the 19th and early 20th centuries.]. *Ukrainskyi selianyn. Zbirnyk naukovykh prats – Ukrainian peasant. A collection of scientific papers*, 8, 32-36 [in Ukrainian].

30. Ferkov, O.V. (2004c). Istoriya Zakarpattia u krayoviy ugorskomovniy istoriografii XIX - pochatku XX stolittya [The history of Transcarpathia in regional Hungarian-language historiography of the 19th - early 20th centuries] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: NAN Ukrayiny; Instytut istoriyi Ukrayiny [in Ukrainian].

31. Kobály, J. (1998). Mészáros Károly kéziratái a Kárpátaljai Honismereti Múzeumban [Manuscripts of Károly Mészáros in the Subcarpathian Museum of Regional History]. *Sine et studio - Sine et studio* (pp. 130-136). Ungvár: KMKSz. [in Hungarian].

32. Panov, A. (2021) *Persha knyzhka pro Uzhhorod. Rozdumy nad monografiiyeyu Karoya Meysarosa «Istoriya m. Ungvar vid najdavnishyx chasiv do nyini» [The first book about Uzhhorod. Reflections on the monograph of Karoi Meysaros "History of the city of Ungvar from the earliest times to the present"]*. Uzhhorod: Poligrafcentr: Lira [in Ukrainian].

33. Mészáros, K. (1850). *A magyarországi oroszok története [The History of Rusins of Hungary]*. Pest [in Hungarian].
34. Zsatkovics, Kálmán (1890). *A magyarországi oroszok történetírásának történelme [The History of Historiography of the Rusins in Hungary]*. Szazadok – *Centuries*, 568-573, 644-660 [in Hungarian].
35. Perfetskyi, E.Y. (1914). *Obzor Uhororusskoi istoriografii [Overview of the Historiography of the Rusyns of Hungary]*. *Izvestiia otdieleniia russkoho yazyka i slovesnosti imperatorskoyi Akademiyi Nauk - – News of the department of Russian language and writing of the Imperial Academy of Sciences*, (Vols.19),1, 291-341 [in Russian].
36. Rusyn, V. *Karoi Meysarosh u epistoliarniy spadschyni Tyvodara Lehotskoho [Karoi Meysarosh in the epistolary legacy of Tyvodar Legotskyi]*. Retrieved from https://www.zkmuseum.com/2022/07/blog-post_19.html [in Ukrainian]
37. Rusyn, V. (2023) *Muzeinyi arkhiv Karoia Meisarosha popovnyvsia novym rukopysom [The museum archive of Karoi Meysarosh has been replenished with a new manuscript] // Novyny Zakarpattia – News of Transcarpathia*, 29 lypnia 5 [in Ukrainian].
38. Levytska, M. *Videnskii bidermayer u Lvovi (1815 – 1840-vi rr.): variant regionalnoyi retseptsiyi [Viennese Biedermeier in Lviv (1815 – 1840): a variant of the regional perception]*. *Narodoznavchi zoshyty – Ethnological notes*, 3-4, 429-430.

Портрет Кароя Мейсароша

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

ВІСНИК НАУКИ ТА
ОСВІТИ
ISSN 2786-6165 (ONLINE) №10(28)2024

Bulletin
of Science and
Education

Портрет Амалії Мейсарош

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>